

Bevezetés a szakirodalmi
tájékoztatóba
a pedagógia területén

Csík Tibor

Az olvasó kérés – keresőkérdés

- Felhasználói igény meghatározása
 - „Interjú”
 - Amit mond – amit akar (ki/mi, mit, hol, mikor?)
- Kérés releváns elemeinek, tartalmának elemzése
 - Autoritás (pl. szerzőség, kiadói adatok; vö. besorolási adatok)
 - Szignifikáns szerkezetek megállapítása (pl. nem általános + iskola)
 - Fogalmi elemzés (pl. oktatási szint / iskolatípus)
- Kérdés megfogalmazása – tézismondat
 - Valamennyi releváns alkotóelem
 - Az alkotóelemek közötti viszony (pl. Boole-algebra)
- Tájékoztató forrás kiválasztása (típusok; „hagyományos” / digitális)
- Kérdés lefordítása (forrástípusok / egyes források „gyakorlata”)

A kérdések főbb típusai

- Műre vonatkozó kérdés
 - Ismert mű leíró, azonosító, minősítő adatai (pl. mű szerzősége, idézettség)
 - Művek összegyűjtése, adataik egységesítése (pl. egy szerző művei)
 - Hozzáférhetőség, lelőhely megállapítása
- Tényre, adatra vonatkozó kérdés – faktografikus kérdés
 - Entitás(ok) leírása (pl. személyek, intézmények adatai; szellemi áramlatok)
 - Terminológia / ontológia
 - Kumulatív adat- és információtárak adatsora (pl. statisztika, felmérési adatok)
- Téma irodalmára vonatkozó kérdés – tematikus kérdés
 - Téma szakirodalmának összegyűjtése
 - Téma szakirodalmának tudományometriai minősége (pl. időszak, idézettség)
- Kevert és egyéb típusok

Műre vonatkozó kérdésre válasz

- Pontosán ismert a mű(vek) egy vagy több azonosító adata – például:
 - Szerzőség; cím; kiadási, terjesztési adatok stb.
 - Folyóirat címe és megjelenési idő
 - Adatbázis neve és előállítója / forgalmazója (időszak!)
- Regisztratív szintű művek, leíró katalógusok és bibliográfiák
 - Leíró katalógusok (pl. szerző, sorozat, folyóiratkatalógus, muzeális könyvek katalógusa, tankönyvkatalógus 1867/68-1944/48)
 - Regisztratív bibliográfia, kumulált tartalomjegyzék (pl. MATARKA, adatbázislista)
 - Repertórium (pl. forrásművek, folyóirat-repertórium – *DE* a weben teljes szöveggel, lásd EPA; Kertész: időszaki kiadványok repertórium a !annotált! bibliográfiája)
 - Közös katalógus, bibliográfia és lelőhelyjegyzék (pl. MOKKA, Gráber: érdemsorok, iskolai értesítők bibliográfiája)
 - Biobibliográfiák (pl. Gulyás Pál-féle, szakkönyvek, OPKM-témabibliográfiák)
- Válogató bibliográfiák, jegyzékek
 - Válogatás / ajánlás szempontjai: célcsoport, tematika, dokumentumok köre
 - Önálló mű / mű része (pl. OPKM-témabibliográfiák, rejtett bibliográfiák)
 - Monográfiák (mutatók, forrás-, irodalomjegyzéke – pl. Mészáros tankönyvtörténetei)

Faktografikus kérdésre válasz

- Entitás(ok) leírása
 - Tudomány álláspontja – pl. lexikon, enciklopédia; ki kicsoda; kézikönyv
 - Új eredmények – pl. tanulmány (folyóirat, gyűjteményes mű), kutatásjelentés, monográfia
- Terminológia
 - Egy- és többnyelvű szakszótárak
 - Ellenőrzött szótárak, speciális osztályozások (szinonímia, homonímia; tematikus relációk)
 - Glosszárium (pl. kézikönyvek / monográfiák függelékében)
- Intézmények, intézmény- és oktatási rendszer
 - Történeti (pl. Mészáros: Magyar iskolatípusok 996-1990)
 - Kurrens (pl. FELVI, The Europa world of learning)
 - Oktatási rendszer (pl. The education systems of Europe)
- Kronológia
 - Mészáros-félék 996-1948
 - Történeti művek függeléke (pl. Magyar olvasástanítás története, M-N-P)
- Normaszövegek
 - Hatályos jogszabályok (pl. Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye – net.jogtar.hu)
 - Nem hatályos (pl. Nemzeti Jogszabálytár – njt.hu, Ratio educationis – MEK)
- Statisztika, teljesítménymérés
 - KSH, OH – adatbázisok, nyomtatott kiadványok (országos, megyei; szakterületi stb.)
 - Országos kompetenciamérés, PISA, PIRLS

Tematikus kérdésre válasz – bibliográfia, katalógus

- Tematikus katalógusok az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumban
 - Pedagógia kiadványok ETO-katalógusa – szabályzat, gyakorlat
 - Tankönyvek katalógusai
 - Kötet – iskolatípus, időszak (1867/68-1944/48), tantárgy, évfolyam
 - Cédula – időszak, iskolatípusok, tantárgyak, évfolyam
 - Iskolai értesítők katalógusai
 - Cédula – település, iskolatípus; nem teljes
 - Kötet – település, iskolatípus; kötetenként mutató (az intézménynév releváns elemei szerint); lelőhelyjegyzék (OPKM, OSZK, DEK stb.)
- Magyar szakbibliográfiák
 - Kalauz pl. Jáki (1993): A magyar neveléstudomány forrásai.
 - Magyar Pedagógiai Irodalom 1958-2000
 - Önálló mű pl. Márkus 1800-1914; Hellebrant 1905-1924 fi.-irod. is; Jáki-Ulrich 1919-1944; Valér 1945-58
 - Folyóiratcikk pl. Jáki 1919-1944; Toldy 1945-54, Felkai et al. 1955-58
 - Folyóirat pl. Jáki 1841-1958
 - Bibliográfia pl. Jáki (1963): Ped. bibliogr. irod.; Lőrinczy (1985): OPKM témabibliogr.
 - Külföldi Pedagógiai Információ (válogatott, referáló) 1971-2004

Tematikus kérdésre válasz – adatbázis

- Tartalmi reprezentáció – szabályzat
 - Szöveges ismertetés pl. referátum, annotáció
 - Ellenőrzött szótár – pl. Magyar pedagógiai tárgyszójegyzék, ERIC-tezaurusz, APA-tezaurusz, TESE-thesaurus for education systems in Europe)
 - Osztályozási rendszer – pl. APA-osztályozás, OPKM speciális ETO-alkalmazása)
 - Egységesített névalakok (pl. Névtér)
- Kérdés lefordítása
 - Téma leírás a tartalmi reprezentáció szerint
 - Keresőelemek pl. tárgyszó, tárgyszó elemei
 - Keresőelemek viszonya pl. Boole- és közelségi operátorok
 - Keresési módok pl. egyszerű, összetett, parancsmódú
- Keresési stratégia
 - Teljesség / pontosság
 - Egy keresés nem keresés – többször keresni, elvetés / módosítás
 - Módszerek – pl. gyöngynövesztés, építkezés tömbökből
- Rendezés, elhozás
 - Többszörös rendezés pl. szerző + kiadás ideje – OPKM OPAC
 - Szöveg / adatbázis (további rendezhetőség)

A neveléstudomány, oktatásügy és határterületei adatbázisai

- Pedagógiai Adatbázis (PAD) – OPKM
 - Magyar pedagógiai szakirodalom – teljességre törekvően 1989-; egyes állományrészek ez előtt is
 - Külföldi szakkönyvek – OPKM-állomány
- HUMANUS – Országos Széchényi Könyvtár
 - Humaniórák és társadalomtudományok
 - Időszaki Kiadványok Repertórium (1987-2002)
- SzocioWeb – Magyar szociológiai irodalom bibliográfiája (FSZEK) [válogatott], 1970-
- Educational Research Information Center (ERIC) – National Library of Education
 - Egyesült Államok pedagógiai szakirodalma 1966-
 - Angolszász források
 - Digitális könyvtár 2010-
- PsycInfo – American Psychological Association (APA)
 - Válogató – „nemzetközi”, APA minőségi szempontjai; 1887-, 1927- (Psychological Abstracts)
 - Kiegészítő adatbázisok pl. teljes szövegű dok.; tesztek
 - Terminológiai kontroll
- EBSCO Education Source
 - Educational Abstracts (H. W. Wilson Databases), British Education Index stb.
 - Teljes szöveg (e-könyv, folyóirat stb.)

Köszönöm a figyelmet!